

Unios politiske plattform

vedtatt 29. november 2018

Innholdsfortegnelse

Unios formål	3
Visjoner og verdier	3
Kapittel 1: Arbeidsliv	7
Et organisert arbeidsliv	8
Lønnspolitikk	9
Arbeidsmiljø	10
Pensjon og trygd	11
Kapittel 2: Utdanning og forskning	15
Utdanning	16
Forskning	18
Kompetanseutvikling	19
Utdanningsfinansiering	19
Kapittel 3: Samfunn og velferd	23
Økonomiske forutsetninger for velferdsstaten	23
Likestilling og inkludering	24
Offentlig velferd	25
Helse	26
Trygghet	28
Næringspolitikk	29
Klima, miljø og bærekraft	30
Kultur, religion og livssyn	31
Kapittel 4: Fagbevegelsens innflytelse nasjonalt og internasjonalt	35

Politisk plattform

Vedtatt av Unios representantskap 29. november 2018

UNIOS FORMÅL

«§ 2 Formål:

Unio skal være den hovedorganisasjonen som best ivaretar universitets- og høyskoleutdannedes interesser ved å arbeide for høyere verdsetting av kunnskap, forskning, kompetanse og ansvar. Unio er en partipolitisk uavhengig organisasjon som supplerer og forsterker medlemsorganisasjonene og har følgende hovedmål:

- å bedre medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår, sikre faglig autonomi og innflytelse, full sysselsetting, jobbsikkerhet, likelønn og økonomisk og sosial trygghet
- å styrke utdanning, kunnskap, forskning og kompetanse i arbeidsliv og samfunn
- å sikre og videreutvikle velferdsstaten, samfunnets fellesverdier og et bærekraftig samfunn
- å styrke fagbevegelsens innflytelse på nasjonal og internasjonal politikk og samfunnsutvikling»¹

VISJONER OG VERDIER

Unio skal være en sterk og ambisiøs samfunnsaktør som skal prege den politiske dagsordenen. Unio vil spille en aktiv rolle for å sikre og videreutvikle velferdsstaten og samfunnets fellesverdier. Dette innebærer også å fornye og videreutvikle vår rolle og våre strategier for innflytelse. Unio representerer kompetanse på sentrale samfunnsområder og skal gjennom dette være en pådriver for videreutvikling av framtidens arbeidsliv og samfunn. Unio vil videreutvikle potensialet for fagorganisering som strategi for faglig innflytelse. Unio og medlemsorganisasjonene skal sikre gjennomslag og innflytelse gjennom samordning av medlemsorganisasjonenes syn og fleksibel utnyttelse av ressurser og ekspertise.

Unio-organisasjonenes medlemmer representerer profesjoner som sikrer kvaliteten i offentlige tjenester. Disse tjenestene er avgjørende for å opprettholde og videreutvikle et demokratisk samfunn. Unio vil verne og videreutvikle trepartssamarbeidet i den norske modellen. En demokratisk og bærekraftig samfunnsutvikling som gir samfunnssikkerhet, velferd og trygghet er et mål i seg selv og et grunnlag for verdiskaping. Et godt samarbeid mellom partene i arbeidslivet både sentralt og lokalt er en forutsetning for faglig kvalitetssikring og hensiktsmessig ressursbruk. Unio mener at arbeidstakeres rettigheter best ivaretas gjennom kollektive avtaler.

¹ Fra Unios vedtekter

Unio skal være en forsvarer av verdiene likeverd, solidaritet og frihet. Dette innebærer like rettigheter og muligheter for alle uavhengig av kjønn, alder, funksjonsevne, seksuell orientering, etnisitet, politisk syn og religion. Religion og livssyn er bærere av sentrale samfunnsverdier. Å fremme likeverd krever solidaritet mellom ulike grupper, kulturer og generasjoner nasjonalt og internasjonalt. Unio skal være en tydelig forkjemper for faglige rettigheter og andre menneskerettigheter. Unio skal være en strategisk samarbeidspartner for oppnåelse av globale bærekraftsmål.

KAPITTEL 1: ARBEIDSLIV

Kapittel 1: Arbeidsliv

Formål:

Unio skal være den hovedorganisasjonen som best ivaretar universitets- og høyskoleutdannedes interesser ved å arbeide for høyere verdsetting av kunnskap, forskning, kompetanse og ansvar. Unio er en partipolitisk uavhengig organisasjon som skal supplere og forsterke medlemsorganisasjonene og har følgende hovedmål:

- **å bedre medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår, sikre faglig autonomi og innflytelse, full sysselsetting, jobbsikkerhet, likelønn og økonomisk og sosial trygghet**
- å styrke utdanning, kunnskap, forskning og kompetanse i arbeidsliv og samfunn
- å sikre og videreutvikle velferdsstaten, samfunnets fellesverdier og et bærekraftig samfunn
- å styrke fagbevegelsens innflytelse på nasjonal og internasjonal politikk og samfunnsutvikling

Unio skal bidra til å oppnå bærekraftsmålet om varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle. Den norske arbeidslivsmodellen, med trepartssamarbeidet og velferdsmodellen, utgjør fundamentet for verdiskaping og vekst i landet. Unio arbeider for et seriøst og velfungerende arbeidsmarked uten sosial dumping av lønns- og arbeidsvilkår. Et organisert arbeidsliv med høy organisasjonsgrad og et godt og tillitsfullt samarbeid mellom partene sentralt og lokalt er en nøkkel til utvikling og innovasjon i arbeidslivet.

Endringer i maktbalansen mellom arbeidsgiver og arbeidstaker, privatisering og midlertidighet preger deler av arbeidslivet og fører til svekkelse av partssamarbeidet, medbestemmelsen gjennom tillitsvalgte og arbeidstakernes innflytelse. Arbeidsinnvandring, internasjonal konkurranse, kommersialisering, endrede selskapsstrukturer og virksomheters endrede arbeidsgivertilknøyning, såkalt tariffhopping, utgjør deler av bildet. Videre utfordrer delingsøkonomi og digitalisering arbeidstakerrollen. Disse utviklingstrekkene endrer samfunns- og arbeidsliv og påvirker arbeidsvilkårene til arbeidstakere i Norge direkte.

Unio ønsker et samfunn med full sysselsetting, høy verdiskaping og en offentlig sektor som leverer gode tjenester. Gjennom utdanning og arbeid må alle gis mulighet til å delta i verdiskapingen. Norges styrke er arbeidstakere med høy kompetanse og innflytelse, et innovativt arbeidsliv som evner å bruke denne kompetansen og en offentlig sektor som løser sine oppgaver på en god måte og er en aktiv medspiller for næringslivet. Dette er også viktige fortrinn i utviklingen av et mer klimavennlig arbeidsliv.

Norge har høy yrkesdeltakelse blant kvinner. Arbeidsmarkedet er imidlertid kjønnsdelt. Dette har negative konsekvenser for familie-, samfunns- og arbeidsliv, og bidrar til urimelige lønnsforskjeller mellom kvinner og menn. For å oppnå likelønn må verdsettingsdiskriminering motvirkes. Unio aksepterer ikke at arbeid som hovedsakelig

utføres av kvinner systematisk verdsettes lavere enn arbeid som hovedsakelig utføres av menn, til tross for at kravene til utdanning, kompetanse og ansvar er sammenlignbare.

Retten til arbeid er for den enkelte en rett til økonomisk trygghet, selvrealisering og sosial tilhørighet. Å være i arbeid bidrar til å fremme helse og utjevne sosiale forskjeller. Deltakelse i arbeidslivet er en viktig forutsetning for velferd, og det viktigste bidraget til inkludering og fattigdomsbekjempelse for utsatte grupper. Høy sysselsetting er en forutsetning for å opprettholde velferdsstaten og sosial utjevning. Det er en viktig samfunnsutfordring å inkludere flest mulig i arbeidslivet, og tidlig innsats for inkludering i arbeidslivet må forsterkes. Høy arbeidsdeltakelse er et gode for både enkeltmennesker og samfunnet.

ET ORGANISERT ARBEIDSLIV

Organiserte arbeidstakere og arbeidsgivere er en bærebjelke i den norske samfunnsmodellen. Høy organisasjonsgrad og godt partssamarbeid er effektive virkemidler for å oppnå forpliktende samarbeid om nødvendig omstilling og endring. Dette er også sentralt for å motarbeide sosial dumping. Medbestemmelse gjennom tillitsvalgte er viktig for å sikre dette. Gjennom partssamarbeid sentralt og lokalt bidrar de ansatte med sin kompetanse til systematisk kvalitetssikring og utviklingsarbeid. Det norske arbeidslivet er tjent med ledelses- og organisasjonsformer som bygger på den norske arbeidslivsmodellen.

Andelen fagorganiserte er synkende internasjonalt og fagforeningene er utsatt for press også i Norge. Unio-fellesskapet må fremheve fagorganisering som et verdivalg, som en strategi for faglig og interessepolitisk innflytelse og skape økt bevissthet om Unio og medlemsorganisasjonenes rolle som samfunnsaktører.

Norske myndigheter må gjennom lovgivning og forvaltning understøtte det norske tariffavtalesystemet og trepartssamarbeidet. Styrking av det inntektspolitiske samarbeidet er viktig for å sikre og videreutvikle den norske arbeidslivsmodellen og grunnlaget for fagorganisering. Samarbeid mellom Unio-organisasjonene gir bedre forutsetninger for å møte utfordringer i arbeidslivet.

Unio skal arbeide for

- et arbeidsliv med fri forhandlings- og streikerett og tariffestede lønns- og arbeidsvilkår
- styrking og videreutvikling av det inntektspolitiske samarbeidet og partssamarbeidet på alle nivåer i arbeidslivet
- reell medbestemmelse og aktiv deltagelse i utviklingsarbeid på arbeidsplassene
- styring og ledelse som sikrer faglig autonomi og etisk handlingsrom for den enkelte arbeidstaker og som baseres på kollektiv innflytelse, også i faglige spørsmål
- å hindre sosial dumping
- at myndighetene utarbeider gode rutiner og sikrer kontroll med bemanningsforetak og underleverandører i store prosjekter
- å hindre undergraving av lønns- og arbeidsvilkår ved tariffhopping, kommersialisering, konkurranseutsetting og endrede selskapsstrukturer

- å sikre lønns-, pensjons- og arbeidsvilkår på tilsvarende nivå som offentlig tariffavtale ved innleie, oppdrag og offentlige anskaffelser
- at der anbudsprosesser gjennomføres, må prosessene være forsvarlige, kvalitet og sikkerhet må ivaretas og det må sikres forutsigbarhet og kontinuitet for ansatte og innbyggere
- norske lønns- og arbeidsvilkår i norske farvann og på norsk sokkel
- langsiktig og bærekraftig rekruttering til velferdsyrkene og å motvirke uheldig innhenting av kompetent arbeidskraft fra land som trenger denne kompetansen selv
- å øke forståelsen for verdien av fagorganisering og å utarbeide strategier og tiltak for å tilrettelegge for rekruttering av nye medlemmer
- økt gjennomslagskraft for medlemsorganisasjonene ved å samordne medlemsorganisasjonenes syn overfor arbeidsgiver og myndigheter, og ved å styrke samarbeidet mellom tillitsvalgte i Unio-organisasjonene

LØNNSPOLITIKK

Lønnsnivået for Unios utdanningsgrupper må økes for å sikre rekruttering og kvalitet i velferdstjenestene. Vanlige markedsmekanismer fungerer ikke for velferdsyrkene i det offentlige arbeidsmarkedet. Selv ikke der behovet er stort, settes lønningene opp for å sikre rekruttering av kvalifiserte ansatte. Partene i arbeidslivet må sammen utvikle nødvendige tiltak, inkludert tiltak som gir likelønnsutvikling over tid.

Lønnsnivået for utdanningsgruppene i offentlig sektor henger fortsatt betydelig etter tilsvarende grupper i privat sektor. Avkastning på høyere utdanning i Norge er i bunnsjiktet i OECD-landene.

Om lag 70 prosent av de ansatte i offentlig sektor er kvinner. Unio mener det er verdsettingsdiskriminering at kvinne-dominerte utdanningsgrupper i offentlig sektor blir lavere lønnet enn mannsdominerte grupper med tilsvarende utdanning, kompetanse og ansvar i privat sektor.

Unio skal arbeide for

- å styrke hovedorganisasjonens forhandlingsfellesskap, plass og posisjon som en sterk og seriøs samarbeidspartner i samfunnet
- at offentlig sektors bidrag til verdiskapingen i samfunnet synliggjøres og verdsettes
- et inntektspolitisk samarbeid mellom likeverdige parter som sikrer en økonomisk ramme der både arbeider- og funksjonærlønn inngår
- å sikre rekruttering av kvalifiserte ansatte til velferdsyrkene både gjennom økt verdsetting og økt lønn
- en offensiv og endringsorientert satsing for å bedre universitets- og høyskoleutdannedes lønnsnivå
- en lønnsdannelse der kollektive og sentrale løsninger skal være bærebjelken og fastsette tilstrekkelige rammebetingelser for lokale forhandlinger mellom likeverdige parter
- forutsigbare kriterier for lønnsdannelse som gir uttelling for utdanning, kompetanse, ansvar og risiko

- at lønnsnivået for universitets- og høgskoleutdannede i offentlig sektor gjøres konkurransedyktig sammenlignet med tilsvarende grupper i privat sektor
- at ansatte i private virksomheter som finansieres av det offentlige skal ha tariffestede lønns-, pensjons- og arbeidsvilkår, minst på samme nivå som i tilsvarende offentlige virksomheter
- at strukturelle kjønnsbaserte lønnsforskjeller fjernes, slik at verdsettingsdiskriminering bekjempes
- forbedring av selvstendige næringsdrivende medlemmers rammevilkår, inntekts- og arbeidsvilkår

ARBEIDSMILJØ

Unio mener at det norske arbeidslivet i hovedsak må organiseres med hele og faste stillinger. Det må bygges en heltidskultur og utvikles god livsfasepolitikk på arbeidsplassene, med en fornuftig og bærekraftig balanse mellom yrkesliv, familieliv og fritid. Helsebelastende og stressutløsende arbeidstids- og bemanningsordninger må unngås. Overtid må begrenses og arbeidstiden og organisering av arbeidet må være forenelig med utviklingen av et helsefremmende arbeidsmiljø.

Unio mener at arbeidet med inkluderende arbeidsliv handler om å arbeide helsefremmende og forebyggende. Det må gjøres mulig å stå lenger i arbeid og hindre utstøting fra arbeidslivet. Det må arbeides med holdninger og forpliktelser til inkludering på den enkelte arbeidsplass, både blant ansatte, tillitsvalgte og ledelse. Diskriminering og alle former for trakassering er ikke akseptabelt.

Reell medbestemmelse er et kjennetegn på et godt arbeidsmiljø og et virkemiddel for å forbedre arbeidsvilkårene på norske arbeidsplasser, slik at de virker inkluderende og helsefremmende. Faglig autonomi er avgjørende for motivasjon, jobbtilfredshet og utføring av jobben.

Arbeidsmiljøloven er et viktig redskap for å verne om arbeidstakernes helse, miljø, sikkerhet og andre faglige rettigheter. Unio vil bidra til at arbeidslivslovgivningen gir det nødvendige vern samtidig som den kontinuerlig utvikles og holder tritt med den teknologiske og organisatoriske utviklingen i arbeidslivet.

Unio mener at det må være et overordnet mål at det er enkelt å varsle, trygt å varsle og at det legges til rette for gode og sunne ytringskulturer på arbeidsplassene der ytringer og varsling blir sett på som et gode. Unio mener at varsling har stor samfunnsverdi, og at varsling er undervurdert som mekanisme for avdekking av kritikkverdige forhold i arbeids- og samfunnsliv. Unio mener at det må finnes tilstrekkelige systemer for forebygging, håndtering og ivaretagelse av varsler.

Unio skal arbeide for

- full sysselsetting med høy beredskap for å motvirke arbeidsledighet
- en lovgivning som bidrar til trygge tilsettingsforhold

- at faste heltidsstillinger skal være det normale i arbeidslivet, og at heltid skal være en rettighet og må oppnås uten økt helgebelastning
- redusert bruk av midlertidig ansettelse
- et fordomsfritt og tolerant arbeidsliv fritt for diskriminering
- et godt og helsefremmende arbeidsmiljø med fokus på organisatoriske, psykososiale og fysiske omgivelser
- at arbeidet mot mobbing og trakassering inkluderes i det systematiske HMS-arbeidet på arbeidsplassen
- bevaring av sykelønnsordningen
- arbeidstidsordninger som sikrer arbeidstakernes helse og velferd, og som gjør det mulig å være i full stilling gjennom hele yrkeslivet
- sikring og håndheving av bestemmelser om arbeidstid og hviletid og bevisstgjøring om helsemessige og sikkerhetsmessige konsekvenser av å overskride disse grensene
- at reisetid pålagt av arbeidsgiver i kraft av styringsretten er å regne som arbeidstid i arbeidsmiljølovens forstand
- at normalarbeidsdagen videreføres, men slik at arbeidstiden kan tilpasses vekslende behov gjennom yrkesløpet, likeverdig for kvinner og menn
- kompetansesammensetning og god bemanning som gir tjenestekvalitet og et forsvarlig arbeidsmiljø
- å videreføre IA-avtalen og forsterke arbeidet med inkluderende og helsefremmende arbeidsliv med særlig fokus på forebygging på den enkelte arbeidsplass
- en langsiktig orientert livsfasepolitikk som gjør det mulig med høy yrkesdeltakelse og å stå lenger i arbeidslivet
- de ansattes faglige autonomi som grunnlag for motivasjon og trivsel
- at ansatte i uavhengige og ledende stillinger gis bedre vern i arbeidsmiljølovens arbeidstidskapittel
- å styrke varslervernet gjennom utvikling av gode og sunne ytringskulturer på arbeidsplassene
- at et nasjonalt, uavhengig varslерombud og en varslingsnemd etableres
- at ansattes personvern blir respektert på arbeidsplassen

PENSJON OG TRYGD

Unio vil ha et pensjonssystem som sikrer medlemmene økonomisk uavhengighet og mulighet til å videreføre levestandarden som pensjonister. Arbeidsgiver må ta risikoen med å sikre ytelsene, og pensjonssparingen må være så høy at alle kan få en samlet pensjon som utgjør om lag to tredeler av sluttlønn etter endt arbeidsliv.

Unio mener at tjenstepensjonsordningene for offentlig ansatte må ta hensyn til yrkesmønstrene i offentlig sektor. Offentlig ansatte har lang utdanning og dertil kortere opptjening, to tredeler av de offentlig ansatte er kvinner hvor mange jobber deltid. Mange har belastende arbeid som kan vanskeliggjøre lange yrkeskarrierer. En egen AFP-ordning og et eget tidligpensjonstillegg for offentlig ansatte må sikre gode pensjonsnivåer for de som må gå tidlig. Alle må sikres AFP-rettigheter gjennom romslige inngangsvilkår og ordninger som tetter hullene i AFP. Tjenstepensjonsordningene må gjøre det lettere for yngre årskull

som jobber i offentlig sektor å kompensere for levealdersjusteringen samtidig som også yngre årskull sikres et godt pensjonsnivå og opprettholdt levestandard som pensjonister.

Unio mener at dagens særaldersgrenser for offentlig ansatte må videreføres og tilpasses pensjonsreformen i tråd med pensjonsavtalen av 3. mars 2018. Begrunnelsen for særaldersgrensene har like stor gyldighet i dag som den gang de ble innført. Det skal fortsatt være mulig å kombinere arbeid og pensjon ved å ta ut delpensjon.

Ved privatisering, konkurranseutsetting og tariffhopping skal det ikke være mulig for arbeidsgiver å tjene penger på å kutte i ansattes pensjonsrettigheter. Ansatte som følger med ved en virksomhetsoverdragelse må ikke risikere å ende opp med en langt dårligere tjenestepensjonsordning. Dette gjelder både ved overdragelse mellom private virksomheter, der offentlig virksomhet skilles ut til et privat, offentlig eller delvis offentlig eid selskap, og der virksomheter skifter arbeidsgiverorganisasjon.

Private tjenestepensjoner spenner fra en dårlig obligatorisk tjenestepensjon til gode hybrider og ytelsesordninger. Sparesatsene i innskuddspensjon og hybrid må økes for at pensjonene kan bli like gode som de beste ytelsesordningene i privat sektor.

Reglene om uførhet i folketrygden og tjenestepensjonsordningene gir viktig inntektssikring for dem som ikke har helse til å fortsette i jobb fram til ordinær pensjonsalder. De uføre kan ikke kompensere for levealdersjustering ved å jobbe lenger. Det må derfor være gode skjermingsordninger for uføre.

Unio skal arbeide for

- å sikre medlemmene økonomisk trygghet ved sykdom og uførhet, i omsorgssituasjoner og ved arbeidsløshet
- å sikre medlemmene økonomisk uavhengighet og videreføring av levestandard som pensjonister. Samlet pensjon etter et vanlig yrkesløp må utgjøre minst to tredeler av sluttlønn
- at tjenestepensjoner gir livsvarig utbetaling
- å sikre grunnlovsvernet av opparbeidede rettigheter i offentlig tjenestepensjon
- å sikre gode livsvarige pensjoner for de som må gå tidlig gjennom en god AFP-ordning og tidligpensjonstillegg for offentlig ansatte
- å sikre verdien av særaldersgrensene i tråd med pensjonsavtalen av 3. mars 2018.
- at tjenestepensjoner videreføres ved virksomhetsoverdragelse
- at alle private arbeidsgivere som på oppdragsbasis eller gjennom anbud leverer basistjenester der disse vanligvis utføres av offentlig ansatte skal gi de samme pensjonsrettighetene som gjelder for ansatte i offentlig sektor
- å øke maksimalsatsene i innskuddspensjon og i hybriden
- at privatansatte medlemmer sikres en god tjenestepensjon og AFP med livsvarige ytelser garantert av arbeidsgiver

KAPITTEL 2: UTDANNING OG FORSKNING

Kapittel 2: Utdanning og forskning

Formål:

Unio skal være den hovedorganisasjonen som best ivaretar universitets- og høgskoleutdannedes interesser ved å arbeide for høyere verdsetting av kunnskap, forskning, kompetanse og ansvar. Unio er en partipolitisk uavhengig organisasjon som skal supplere og forsterke medlemsorganisasjonene og har følgende hovedmål:

- å bedre medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår, sikre faglig autonomi og innflytelse, full sysselsetting, jobbsikkerhet, likelønn og økonomisk og sosial trygghet
- **å styrke utdanning, kunnskap, forskning og kompetanse i arbeidsliv og samfunn**
- å sikre og videreutvikle velferdsstaten, samfunnets fellesverdier og et bærekraftig samfunn
- å styrke fagbevegelsens innflytelse på nasjonal og internasjonal politikk og samfunnsutvikling

Unio skal bidra til å oppnå bærekraftsmålet om inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheten for livslang læring. Utdanning og kompetanse er grunnleggende for enkeltmenneskets dannelse og utvikling. Det er viktig for å kunne mestre hverdagen, og stimulerer samtidig til demokratisk deltakelse og kulturell utvikling. Forsknings- og utviklingsarbeid (FoU) er helt nødvendig for å utvikle ny kunnskap og for å løse sentrale samfunnsutfordringer i privat og offentlig sektor, nasjonalt og globalt. Å satse på forskning og utdanning er viktig i økonomisk sammenheng, men er også et velferdsgode i seg selv. Utdanning, forskning og kompetanse er den viktigste innsatsfaktoren for verdiskaping, og nødvendig for å opprettholde og videreutvikle velferdssamfunnet. Arbeidsstokkens kunnskap og kompetanse utgjør om lag 80 prosent av Norges nasjonalformue.

Unios medlemsforbund organiserer arbeidstakere med høyere utdanning. Universitets- og høgskolesektoren er derfor en viktig fellesarena som gis høy prioritet av Unio. Unio representerer hovedtyngden av ansatte i utdanningssektoren, og har derfor en viktig rolle som aktør i det kunnskaps- og utdanningspolitiske landskapet.

Det norske arbeidsmarkedet blir stadig mer internasjonalisert og kunnskapsintensivt, og etterspørselen etter arbeidstakere med høyere utdanning eller yrkesutdanning vil fortsette å øke i årene framover. Dette styrker Unios posisjon som samfunnsaktør og fagorganisasjon samtidig som det forplikter både Unio og medlemsforbundene.

Utdanning er nøkkelen til arbeidsmarkedet. Etter- og videreutdanning og livslang læring må ha en selvsagt plass i arbeidslivspolitikken. For at bærekraftige og framtidsrettede løsninger skal utvikles, kreves utvikling av ny kunnskap og kompetanse. Derfor mener Unio at det må satses enda sterkere på kunnskap, utdanning og forskning. Utdannings- og forskningspolitikken må sees i nær sammenheng med øvrige politikkområder som er viktige for Unio.

UTDANNING

Utdanningens brede samfunnsmandat må ivaretas i hele utdanningsløpet. God og inkluderende utdanning er en ubetinget styrke for demokrati, velferd og kultur. Unio skal derfor være en sterk pådriver for å styrke kvaliteten og bedre ressurstilgangen i hele utdanningssektoren. Kvalitet er like viktig i alle ledd i utdanningsløpet, fra barnehage til forskerutdanning og etter- og videreutdanning. Utdannings- og forskningsinstitusjonene er sammen med bibliotek, arkiv og museer viktige kulturbærere og sentrale i forvaltning og utvikling av kunnskap.

Barnehagen har i seg selv en egenverdi for barns lek, utvikling og sosialisering, og gir mulighet til tidlig innsats og sosial utjevning. Grunnskolen skal stimulere elevenes nysgjerrighet og lærelyst, og ivareta alles behov for tilhørighet og for sosial og personlig utvikling. I grunnskolen skal elevene tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger som har en egenverdi for eleven, og som samtidig gir det nødvendige grunnlaget for videregående opplæring, både for yrkesfaglige og studieforberedende utdanningsprogrammer. Videregående opplæring må ta høyde for at denne fasen i livet har stor egenverdi, samtidig skal opplæringen gi elevene faglig og sosial kompetanse til å møte videre utdanning og et krevende arbeidsliv. Fagskolen skal være et naturlig og attraktivt valg for de med fagutdanning som ønsker å videreutdanne seg.

Det er betydelige variasjoner mellom kommunene i hvilken grad barnehage- og skoleeier prioriterer disse sektorene. Halvparten av landets barnehager er ikke-kommunale og det er en økende andel private grunnskoler og videregående skoler. Nasjonal styring av barnehage og skole er en forutsetning for å sikre demokratisk kontroll over utdanningen og et likeverdig opplæringstilbud. En helhetlig og forutsigbar styring av sektoren må innebære hensiktsmessig dimensjonering og finansieringssystemer som sikrer at offentlige midler kommer barn og elever til gode.

Høy kvalitet i høyere utdanning forutsetter at universitets- og høgskolesektoren er rustet til å møte studentvekst og økt studentmangfold i både ordinære studieprogrammer og etter- og videreutdanning. Målet må være at flere studenter fullfører studiene. Opptakskravene må bygge på generell studiekompetanse og ellers stå i forhold til det enkelte studieprograms formål og innhold. Det må legges til rette for at UH-institusjonene kan utvikle og ta i bruk nye læringsformer og følge opp studentene på en god måte. Vitenskapelig ansatte er opptatt av å gi god undervisning, og må få tid og mulighet til å styrke sin undervisningskompetanse. Fullfinansiering av studieplasser er en forutsetning for å ta imot et økende antall studenter og samtidig kunne opprettholde høy kvalitet i utdanningene. Institusjonene må ha en basisbevilgning som sikrer forskningsbasert undervisning, faglig bredde, langsiktighet og stabilitet. Økte investeringer i vedlikehold, infrastruktur og nybygg er avgjørende for at ansatte og studenter skal kunne ha et arbeids- og læringsmiljø til beste for dem og virksomhetenes samfunnsoppdrag. Høyere utdanning skal legge til rette for utveksling av kunnskap og kultur mellom ulike nasjoner, både for enkeltpersoner og for utdanningsinstitusjoner. Derfor må internasjonalisering i høyere utdanning prioriteres både økonomisk og administrativt.

Praksisstudier er i økende grad en del av høyere utdanning. For profesjonsutdanningene representerer praksisopplæringen en særlig viktig læringsarena for utvikling av kandidatenes samlede kunnskap og kompetanse. Sammenhengen mellom forskning, teori og praksis i profesjonsstudiene må styrkes. Det må også sikres et tilstrekkelig antall praksis- og turnusplasser med god kvalitet der praksisveilederne har formell veiledningskompetanse. Det er avgjørende at praksisstudier har en tydelig lovregulering, finansiering og kvalitetssikring, slik at studentene kan oppnå forventet læringsutbytte uavhengig av hvilket lærested de er tilknyttet.

Aldersavgang blant de ansatte ved universitetene og høgskolene gjør det nødvendig å forsterke rekrutteringsarbeidet. Evnen til å rekruttere og beholde dyktige ansatte vil være en økende utfordring for utdannings- og forskningsinstitusjonene etter hvert som det blir stadig flere attraktive arbeidsplasser for kunnskapsarbeidere i arbeidslivet forøvrig. Kompetansebygging og kvalifisering av ansatte i vitenskapelige stillinger er viktig for å sikre kvaliteten i utdanningene, og vil skape bedre karrieremuligheter i sektoren.

Unio skal arbeide for

- å sikre et godt utbygd offentlig utdanningstilbud som gir alle lik rett og mulighet til utdanning av høy kvalitet
- en tydeligere nasjonal styring som sikrer at utdanningspolitiske målsettinger realiseres på lokalt og regionalt nivå
- flere ressurser til å videreutvikle gode barnehager, grunnskoler og videregående opplæring
- at utdanning i barnehage og skole skal gis av kvalifiserte lærere
- relevante studieforberedende utdanningsprogram i videregående opplæring som gjør elevene godt forberedte for høyere utdanning
- flere læreplaner og en styrking av lærlingeordningen
- en fagskolesektor med høy kvalitet som svarer til arbeidslivets behov for kompetanse
- å redusere frafallet i videregående opplæring og høyere utdanning
- at universiteter og høgskoler skal bestå som statlige forvaltningsorganer med særskilte fullmakter og sikres institusjonell autonomi
- at basisfinansieringen styrkes for å sikre forskningsbasert høyere utdanning av høy kvalitet
- en opptrapping av investeringene i bygg og infrastruktur i UH-sektoren
- at ansatte i høyere utdanning får sammenhengende tid til forsknings- og utviklingsarbeid (FoU) og bedre balanse mellom FoU og studentrelatert arbeid
- å styrke kvaliteten i høyere utdanning ved å gi undervisning bedre rammevilkår og høyere status
- å videreutvikle profesjonsutdanningene for å møte samfunnets økte kompetansebehov og krav til kvalitet i tjenestene
- en offentlig spesialistgodkjenning for autorisert helsepersonell med spesialisering utover sin grunnutdanning
- at alle studenter får bedre mulighet til å få arbeidslivserfaring i løpet av studiene
- at kvaliteten i praksisstudier sikres gjennom tett samarbeid mellom universiteter/ høgskoler og praksisfeltet, tydelig lovregulering, finansiering og krav om veiledningskompetanse

- lovfesting av kommunenes plikt til å sørge for praksisplasser tilknyttet profesjonsutdanningene
- at alle utdanningsinstitusjoner har de nødvendige økonomiske og administrative rammene til å tilby studenter og ansatte utveksling og internasjonalt samarbeid
- at flere studenter i profesjonsutdanningene reiser på utveksling
- å styrke rekrutteringen til akademiske stillinger

FORSKNING

Et kunnskapssamfunn kjennetegnes av at samfunnsutviklingen i bred forstand bygger på forsknings- og erfaringsbasert kunnskap. Utvikling av forskningsbasert kunnskap og kunstnerisk virksomhet må bygge på prinsippet om akademisk frihet. Akademisk frihet vil bidra til å ivareta og styrke demokratiet og må derfor være en normgivende rettighet for alle som driver dette arbeidet. Forskning og innovasjon spiller en avgjørende rolle for utvikling av gode, effektive offentlige tjenester og som grunnlag for forvaltning, politiske beslutninger og samfunns- og næringsutvikling. Dette krever en opptrapping av forskningsinvesteringer i et langsiktig perspektiv for å stimulere til innovasjon og for å sikre framtidig velferd og verdiskaping. Langtidsplaner for forskning og høyere utdanning, utarbeidet i dialog med de sentrale aktørene, er nødvendig for å få forutsigbarhet og åpenhet rundt nasjonale kunnskapsinvesteringer.

Til tross for bred enighet om at forskning og utvikling skal sikre vår framtid, ligger Norge bak andre nordiske land når det gjelder investeringer i FoU målt som andel av BNP og som forskningsinnsats per innbygger. Det er derfor behov for å styrke forskningsinnsatsen, og det offentlige må ta et større ansvar for å stimulere til økt forskningsinnsats i næringslivet. Styrkingen må skje i form av økte ressurser til både forskningsprogrammer, anvendt forskning og til grunnforskning. Den frie og uavhengige forskningen er avgjørende for bygging av kunnskapssamfunnet og grunnforskning er et viktig premiss for videre anvendt forskning. Praksisrettet forskning er et viktig bidrag til profesjonens kunnskapsgrunnlag og sikrer en bedre sammenheng mellom profesjonsutdanningene, øvrige forskningsmiljøer og praktisk yrkesutøvelse.

Forskning og utviklingsarbeid er aktiviteter med lang tidshorisont. Det er en utfordring at mye av forskningsfinansieringen er for kortsiktig. Store satsinger kan gi gjennombrudd og synlighet, men de er også kostbare og binder opp ressurser i lang tid framover. Forskningsinstitusjonene må derfor gis rammevilkår som setter dem i stand til å foreta strategiske satsinger som er nødvendig for å kunne løse framtidige samfunnsutfordringer og etablere seg i forskningsfronten.

Unio vil arbeide for tiltak som sikrer rekruttering til forskning. For å rekruttere de gode forskerne må vi kunne tilby god lønn, gode fagmiljøer, trygge og gode arbeidsbetingelser, tid til faglig utvikling, karriereutvikling og tilrettelegging for økt forskermobilitet.

Unio skal arbeide for

- å sikre fri og uavhengig forskning

- mer forskning som er praksisrettet og som involverer profesjonen i forsknings- og utviklingsarbeid
- at forskningsinnsatsen trappes opp til tre prosent av BNP innen 2030, der det offentliges andel utgjør halvparten, og at det utarbeides en opptrappingsplan for å nå målet
- økt basisfinansiering i universitets- og høyskolesektoren som sikrer tid til forskning og bedre rammevilkår for forskerinitiert og uavhengig grunnforskning
- at forskningsfinansieringen sikrer tilstrekkelig langsiktighet for institusjonene og kunnskapsarbeiderne
- å øke basisbevilgningen til forskningsinstituttene
- å styrke offentlig finansiering av forskning innenfor viktige velferdsområder
- å styrke formidling og implementering av forskningsresultater
- å utvikle profesjonene ved hjelp av forskning og erfaringsutveksling

KOMPETANSEUTVIKLING

Samtidig som utdanningens egenverdi må bevares, er det behov for tettere koblinger mellom arbeidsliv og utdanning for å styrke utdanningenes relevans og livslang læring. Unios medlemsgrupper spiller en avgjørende rolle i utviklingen og utøvelsen av sentrale velferdstilbud som danner grunnlaget for verdiskapingen i samfunnet. Det er derfor av vesentlig betydning at våre medlemsgrupper får utviklet sin kompetanse i takt med tidens krav.

Unio skal arbeide for

- at det tilbys gode og fleksible ordninger for etter- og videreutdanning og kompetanseheving
- at videreutdanning kan innpasses i gradsstrukturen i UH-sektoren
- at det gis bedre mulighet til livslang læring i arbeidslivet, blant annet gjennom veksling mellom arbeid og utdanning
- at arbeidsgivere aktivt må følge opp sitt ansvar for å ajourføre og videreutvikle ansattes kompetanse
- at offentlig finansierte utdanningsinstitusjoner må gis bedre rammevilkår for å tilby etter- og videreutdanning innenfor sine fag- og oppgaveområder
- at kompetansepolitikken utvikles gjennom et bredt samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene, myndighetene og organisasjonene i arbeidslivet
- en endring av innretningen på midlene studieforbundene forvalter, slik at de støtter arbeidslivets behov for kompetanse
- at rettigheter til finansiering av livsopphold i forbindelse med etter- og videreutdanning styrkes

UTDANNINGSFINANSIERING

Lik rett til utdanning innebærer at myndighetene har ansvar for å finansiere høyere utdanning, sørge for nødvendig utstyr til god undervisning og opprettholde en tilfredsstillende studiefinansiering. Det er viktig at høyere utdanning er tilgjengelig for alle, uavhengig av økonomiske ressurser. Dagens studiefinansiering må forbedres, og det må legges til rette for heltidsstudier slik at en unngår forsinkelser i studieløpet og at studentene kommer raskere

ut i arbeid. I et arbeidsliv i rask endring, er det også viktig å legge til rette for muligheten til omskolering i løpet av yrkeslivet.

For å gjøre det attraktivt å ta høyere utdanning, er det viktig å sikre gode låne- og tilbakebetalingsvilkår samt at det stimuleres til å ta høyere akademiske grader.

Unio skal arbeide for

- en studiefinansiering som sikrer alle lik rett til utdanning
- en studiefinansiering som muliggjør studier på heltid
- at studiefinansieringens stipendandel er høyere enn låneandelen
- at studiestøtten økes til minimum 1,5 G
- lav rente på studielån
- en studiefinansiering som gir sterkere insentiv til å fullføre master- og doktorgrad enn i dag
- bedre muligheter for studiefinansiering og omskolering i løpet av yrkeslivet

KAPITTEL 3: SAMFUNN OG VELFERD

Kapittel 3: Samfunn og velferd

Formål:

Unio skal være den hovedorganisasjonen som best ivaretar universitets- og høgskoleutdannedes interesser ved å arbeide for høyere verdsetting av kunnskap, forskning, kompetanse og ansvar. Unio er en partipolitisk uavhengig organisasjon som skal supplere og forsterke medlemsorganisasjonene og har følgende hovedmål:

- å bedre medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår, sikre faglig autonomi og innflytelse, full sysselsetting, jobbsikkerhet, likelønn og økonomisk og sosial trygghet
- å styrke utdanning, kunnskap, forskning og kompetanse i arbeidsliv og samfunn
- **å sikre og videreutvikle velferdsstaten, samfunnets fellesverdier og et bærekraftig samfunn**
- å styrke fagbevegelsens innflytelse på nasjonal og internasjonal politikk og samfunnsutvikling

Arbeid er en grunnleggende rettighet i et velferdssamfunn. Den økonomiske politikken må innrettes mot full sysselsetting, høy verdiskaping, høy kompetanse, bærekraftig ressursbruk og rettferdig fordeling. Det er det beste utgangspunktet for den enkelte, for fellesskapet og for velferden.

Velferdsstaten skal gi trygghet og gode og likeverdige tjenestetilbud for alle.

Skattegrunnlaget må innrettes slik at det gir grunnlag for offentlig tjenesteproduksjon og velferd til alle. Offentlig sektor skaper store verdier som er avgjørende for et velfungerende næringsliv og for Norges samlede verdiskaping.

Offentlig forvaltning og kommunestrukturen er i endring. Slike endringer må ha forbedret tjenestekvalitet som mål. Medbestemmelse, innflytelse og arbeidstakerrettigheter må ivaretas gjennom hele omstillingsprosessen. Den politiske styringen i kommunene må sikre åpne politiske beslutningsprosesser. Dette er avgjørende for å opprettholde ordninger for medbestemmelse, innsyn og politisk påvirkningsarbeid. Både sentrale og lokale myndigheter må føre en aktiv politikk som sikrer demokratisk styring av velferdstjenestene.

ØKONOMISKE FORUTSETNINGER FOR VELFERDSSTATEN

Unio mener at vårt velferdssamfunn må bygge på små forskjeller og et høyt tillitsnivå. Økte ulikheter kan svekke tilliten og bidra til mer polarisering. Målene for den økonomiske politikken må være full sysselsetting, høyt velferdsnivå og en bærekraftig utvikling. Den norske modellen handler om et samspill mellom velferd, økonomi og arbeidsliv. Kjernen i modellen er måten vi organiserer arbeidsmarkedet, med stor innflytelse for partene i arbeidslivet gjennom sterke hovedorganisasjoner på arbeidsgiver- og arbeidstakersiden og landsomfattende tariffavtaler som regulerer lønnsdannelsen.

Den norske modellen forutsetter en balanse mellom arbeid og kapital. I et samfunn som i stadig større grad utsettes for påvirkning fra nasjonale og internasjonale markedskrefter innebærer det at myndighetene må gjennomføre tiltak som opprettholder denne balansen. Eksempler er tiltak for å øke organisasjonsgraden, tiltak for å styrke partenes rolle i reguleringen av arbeidsmarkedet og tiltak for å hindre økt økonomisk ulikhet. En godt utbygd velferdsstat, og en arbeidslivsmodell med velfungerende trepartssamarbeid som bidrar til å sikre utdanning, helsetjenester og trygghet for alle, legger grunnlaget for videre økonomisk vekst. Som en sentral part i den norske modellen vil Unio bidra til å verne og videreutvikle denne med tiltak for å sikre at medbestemmelsen er reell.

Landets økonomi og samfunnsliv er tjent med at det tilrettelegges for et mangfold av næringer. Det må føres en aktiv næringspolitikk som stimulerer til å skape utviklende og trygge arbeidsplasser i hele landet, både innenfor tradisjonelle og nye næringer. Statens inntekter må styres mot økt velferd, kompetanse og forskning som kommer fellesskapet til gode. For å sikre en bærekraftig utvikling må skatter og avgifter brukes målrettet.

Svart og grå økonomi, økonomisk kriminalitet, sosial dumping og arbeidslivskriminalitet tiltar i omfang. Slik aktivitet er alvorlige anslag mot velferdsstaten og den norske arbeidslivsmodellen. Store beløp blir hvert år unndratt fra beskatning. Alle som forsvarer vår velferdsmodell har derfor en felles interesse av at arbeid utføres hvitt og at arbeidslivets lover, regler og avtaler følges.

Unio skal arbeide for

- at den økonomiske politikken sikrer full sysselsetting
- en omfordelingspolitikk som utjevner levekårsforskjeller og hindrer fattigdom
- en rettferdig og bærekraftig skatte- og fordelingspolitikk
- å bekjempe svart og grå økonomi, økonomisk kriminalitet, sosial dumping og arbeidslivskriminalitet

LIKESTILLING OG INKLUDERING

Unio skal bidra til å oppnå bærekraftsmålet om likestilling og styrking av jenters og kvinners stilling. Unio vil arbeide for å fremme likestilling og hindre alle former for diskriminering. Med likestilling menes likeverd, like muligheter, like rettigheter og like plikter. Unios likestillingspolitikk bygger på at alle må kunne forsørge seg selv, at arbeid av lik verdi skal lønnes likt og at kvinner og menn skal ha like plikter og rettigheter i omsorgen for egne barn.

Det er fortsatt behov for en særlig sterk innsats mot kjønnsdiskriminering, og dette er derfor et gjennomgående tema i Unios arbeid. Kvinners diskrimineringsvern må fortsatt ha høy prioritet. For å oppnå reell likestilling mellom kvinner og menn, kreves det innsats og tiltak innenfor alle politikkområder. Lik adgang til deltakelse og selvrealisering i familie-, arbeids- og samfunnsliv er til det beste for den enkelte og for samfunnet.

Unio vil bidra til et mangfoldig samfunn uten diskriminering, kjennetegnet av samhold, tilhørighet og fellesskap. Unio aksepterer ikke noen form for trakassering. Alle skal kunne

delta som aktive samfunnsborgere i arbeidsliv, utdanning og samfunnet for øvrig. Unios profesjoner skal møte alle med respekt og kunnskap.

Blant personer med nedsatt funksjonsevne er arbeidsledigheten langt høyere enn hos den øvrige befolkningen. Unio vil arbeide for nedbygging av fysiske og holdningsmessige barrierer for å inkludere flere med nedsatt funksjonsevne i arbeids- og samfunnsliv.

For å inkludere flyktninger og innvandrere i samfunnet, er arbeid og språkopplæring avgjørende. Unio er opptatt av utdanning og arbeid som hovedvirkemidler for inkludering. Dette er også en forutsetning for en velfungerende velferdsstat.

Lesbiske, homofile, bifile, transpersoner og interkjønnpersoners (LHBTI) rettigheter er under press internasjonalt. Også i Norge utsettes LHBTI-personer for ulike former for diskriminering og trakassering. Unio-fellesskapet står sammen om å arbeide for at alle er inkludert og behandles likeverdig.

Unio skal arbeide for

- at det skal være like muligheter for kvinner og menn til utdanning, kompetanseutvikling, arbeid, inntekt, pensjon og trygdeytelser
- at det skal legges bedre til rette for at både kvinner og menn kan delta i arbeids- og familieliv
- at den felles likestillings- og diskrimineringsloven må evalueres for å vurdere hvorvidt den har bidratt til et økt vern mot diskriminering
- at myndighetene og arbeidslivets parter blir enige om en opptrappingsplan med sikte på å fjerne verdsettingsdiskrimineringen mellom kvinne- og mannsdominerte yrkesgrupper
- at heltidsstillinger må være regelen også i kvinne- og mannsdominerte sektorer og yrker
- å styrke kravet til virksomhetenes aktivitets- og redegjørelsesplikt
- å styrke forskningsinnsats som bidrar til mangfold og inkludering
- å forebygge og bekjempe hatkriminalitet
- at prinsippene om universell utforming skal legges til grunn for samfunnsutviklingen
- bedre og raskere inkludering av flyktninger og innvandrere i arbeids-, utdannings- og samfunnsliv
- å styrke profesjonsutdanningene med økt kunnskap om LHBTI-relaterte utfordringer

OFFENTLIG VELFERD

Alle innbyggere skal ha rett til velferdstjenester av likeverdig kvalitet og omfang. Sentrale velferdstjenester må derfor i hovedsak eies, finansieres og driftes av det offentlige. Et demokratisk styringssystem som bygger på velferdsprofesjonenes kunnskap og yrkesetikk er en nøkkel for å oppnå kvalitet og likeverdighet.

Økt privatisering og konkurranseutsetting vil svekke kvaliteten og likeverdigheten i det offentlige tjenestetilbudet og muligheten for demokratisk styring av velferdstjenestene. Velferdstjenester drevet i offentlig regi gir unike muligheter for deling av kunnskap,

utvikling og innovasjon. Utstrakt bruk av midlertidige stillinger, vikarbyråer og private leverandører i velferdstjenestene gir kortsiktighet når det gjelder bemanning, opplæring og kompetansebygging. Det er dyrt og det svekker partssamarbeidet.

God utnyttelse av samfunnets ressurser er tett knyttet til kvalitet. Unio skal arbeide for at offentlig sektor til enhver tid har kompetent arbeidskraft, god ledelse og tilstrekkelige ressurser for å sikre velferdstjenester med høy kvalitet.

En sosial boligpolitikk er viktig for å sikre at alle skal kunne bo trygt og ha en akseptabel boligstandard. Et godt og aktivt oppvekstmiljø for barn og unge er en nødvendig og viktig investering for fremtiden. Gode oppvekstsvilkår krever felles innsats i lokalmiljøene, og et samarbeid mellom det offentlige, profesjonene, barn og unge selv, foreldre og frivillig sektor.

Fattigdom påvirker barns muligheter til å delta i samfunnet og dermed deres framtidige livsmuligheter. Unio mener det er spesielt viktig å bekjempe barnefattigdom.

Unio skal arbeide for

- et godt og likeverdig, offentlig tjenestetilbud
- at nasjonale velferdsordninger skal omfatte alle innbyggere og være rettferdig fordelt
- nasjonal styring av offentlige velferdstjenester, herunder standard for bemanning som sikrer helhetlig prioritering og kvalitet
- at sentrale velferdstjenester drives i offentlig regi og ikke konkurranseutsettes eller privatiseres
- systematisk bruk av de ansattes kunnskap og erfaringer til innovasjon og nyskaping i offentlig sektor
- at alle reformer i offentlig sektor fullfinansieres
- at myndighetene har oversikt over personell- og kompetansebehovet i offentlig tjenesteyting på kort og lang sikt slik at behovet kan dekkes
- å styrke samarbeidet mellom Unio-organisasjonene i kommunene for å sikre kvalitet i tjenestene, blant annet i sammenslåingsprosesser
- at den sosiale boligpolitikken styrkes ved at det bygges flere utleieboliger, studentboliger og boliger for førstegangsetablerere
- å bekjempe barnefattigdom
- å styrke det tverrfaglige samarbeidet mellom instanser som møter risikoutsatt ungdom

HELSE

Unio skal bidra til å oppnå bærekraftsmålet om å sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder. Gode helse-, omsorgs- og sosialtjenester er bærebjelker i velferdssamfunnet. Unio mener at Norge skal ha et offentlig finansiert helsevesen som sikrer befolkningen gode, effektive og likeverdige tjenester. Forebyggende helsearbeid bør forsterkes.

God helse påvirker muligheten til livsutfoldelse. Økningen av andelen eldre i befolkningen utfordrer tilbudet, både med tanke på innovasjon, kapasitet og kvalitet. Innsatsen for å

rekruttere og beholde kompetent personell i helse- og omsorgssektoren er avgjørende i årene som kommer. Dette perspektivet må veie tungt når reformer og omstillinger iverksettes.

Utjevning av sosiale helseforskjeller og lik tilgang på helsetjenester av god kvalitet er viktige prinsipper i Unios politikk. Alle må sikres et kvalitativt godt og tilstrekkelig utbygd helsetilbud, uavhengig av bosted og økonomi.

Befolkningens forventninger til helsetjenester vil øke i takt med endringer i befolkningssammensetningen og behandlingsmuligheter. Dette vil stille krav til både kvalitet og kapasitet i helsetjenesten. Samtidig må satsing på forebygging og helsefremming få økt prioritet. For å sikre gode helsetjenester i både den kommunale helse- og omsorgstjenesten og spesialisthelsetjenesten, må sektoren ha tilstrekkelig antall ansatte med riktig utdanning og kompetanse for å ivareta oppgavene.

Koordinerte tjenester og en styrket ressursinnsats på tvers av profesjoner, sektorer og forvaltningsnivåer er et mål. Videre må forskning og innovasjon prioriteres for å gjøre helsetjenestene best mulig rustet til å møte fremtidens utfordringer.

For å redusere forskjellene i helsetilstand og sikre det enkelte barn god helse, må gode vaner og sunn livsstil etableres tidlig i livet. Blant annet bør det legges til rette for mer fysisk aktivitet i skolen og barnehagen. Godt utbygde helsestasjoner og skolehelsetjeneste med tverrfaglig sammensetning av helsepersonell er viktig. For å lykkes med helsefremmende og forebyggende arbeid, må kommunehelsetjenesten styrkes og samarbeid på tvers av etatene i kommunen må prioriteres. Vurdering og iverksetting av relevant behandling må skje tidlig. Habilitering og rehabilitering bør i hovedsak skje der den enkelte bor, men sentrale habiliterings- og rehabiliteringstilbud må ikke legges ned før det kommunale tilbudet er godt nok utbygd.

I de senere år har vi sett at kommuner og helseforetak har lagt til rette for at virksomheter i privat sektor får stadig større andel av markedet. Dette skjer gjennom økt bruk av anbud og konkurranseutsetting av kommunale helse- og omsorgstjenester samt gjennom rammeavtaler for levering av vikarer. Vi ser at offentlige og private ideelle virksomheter taper markedsandeler til de som opererer med dårligere pensjon og øvrige arbeidsvilkår. Iverksettelsen av fritt behandlingsvalg i spesialisthelsetjenesten har ført til mer bruk av anbud og økt omfang av privat tjenesteyting innenfor alle deler av spesialisthelsetjenesten. Dette vil medføre at de offentlige sykehusene vil miste viktig kompetanse og erfaring innenfor ulike fagområder. Ved å åpne opp for konkurranse i dette markedet, vil bevilgende myndigheter ikke lenger kunne gi positiv særbehandling i form av økonomiske overføringer til offentlig drevne sykehus framfor kommersielle aktører som også tilbyr spesialisthelsetjenester i det norske markedet. Unio vil bidra til å snu denne utviklingen.

For å skape et helsefremmende samfunn for hele befolkningen, må samhandlingen på tvers av sektorer styrkes.

Unio skal arbeide for

- at befolkningen er sikret lik rett til tjenester av høy kvalitet
- at fordeling av helsetjenester skal være et offentlig ansvar, med offentlig finansiering, styring og prioriteringer
- at offentlig sektor fortsatt skal ha hovedansvar for utføring av helsetjenester og hindre at spesialisthelsetjenesten blir underlagt irreversible konkurranseregler
- at tjenestetilbudene er samordnet og preget av kontinuitet
- utvikling og økt bruk av eHelse, IKT og velferdsteknologi som ivaretar pasientsikkerhet og personvern og anvendes innen etisk forsvarlige rammer
- finansieringssystemer i helse- og omsorgstjenesten som legger til rette for nødvendig investeringer i kompetanse, IKT-grunnmur, utstyr og bygg for å oppnå en effektiv og forsvarlig drift og økt kvalitet i pasientbehandlingen
- bedre ressursutnyttelse gjennom redusert bruk av midlertidige stillinger og uønsket deltid i helsesektoren
- styrking av helsestasjons- og skolehelsetjenesten
- styrking av kommunehelsetjenesten for å sikre nødvendig behandlings- og rehabiliteringstilbud og at det stilles kompetansekrav for å sikre god tjenestekvalitet
- at hverdagsmestring vektlegges og at hverdagsrehabilitering skal være tilgjengelig i alle kommuner
- at flere kommuner oppretter frisklivssentraler
- at helsefremmende og forebyggende arbeid vektlegges mer, også av arbeidsgivere

TRYGGHET

Trygghet for enkeltmenneske og samfunn er et viktig velferdsgode, som skal være tilgjengelig for alle uavhengig av betalingsevne. Både enkeltmennesket og samfunnet er avhengige av trygghet og sikkerhet i hverdagen. Derfor er kampen mot kriminalitet viktig.

Kriminalitet rammer enkeltmennesker, og påfører både bedrifter og samfunnet store kostnader. Økonomisk kriminalitet og svart og grå økonomi tapper fellesskapet for store ressurser.

Det generelle trusselnivået i Norge har økt de siste årene. Forebygging er det viktigste virkemiddelet mot hendelser som truer sentrale samfunnsinstitusjoner, vår felles sikkerhet eller den enkeltes trygghetsfølelse. For å kunne forebygge alvorlige hendelser så tidlig som mulig, er samarbeid mellom ulike offentlige etater og instanser viktig.

Politiet skal være samfunnets maktorgan og være underlagt demokratisk kontroll. Gjennom et lokalt forankret nærpolti, med flerfoldig kompetanse, legges grunnlaget for at samfunnet får de polititjenester de har krav på. Et politi av høy kvalitet, som er i forkant, som etterforsker, oppklarer og irtettefører kriminalitet, leverer trygghet til samfunnet. For at politiet skal kunne løse sitt samfunnsoppdrag må politiet være til stede der folk bor og oppholder seg, i lokalsamfunn og i digitale rom, og samhandle med andre offentlige myndigheter, næringsliv og frivilligheten.

Digitalisering, klimaendringer og økende migrasjon skaper økte sikkerhets- og beredskapsutfordringer for samfunnet som helhet, for medlemmer i Unios forbund og

for tillitsvalgte i virksomhetene. Et endret trusselbilde stiller nye krav til kunnskap og kompetanse og krever styrket tverrfaglig samarbeid.

Unio er opptatt av at ansatte og partene i arbeidslivet må integreres tett i alle myndighetenes digitale strategier, herunder i arbeidet med økt digital trygghet. Ansatte og tillitsvalgtes faglighet og erfaring må danne grunnlag for beredskapsplanleggingen framover. Medvirkning og involvering av ansatte og tillitsvalgte er en forutsetning for økt sikkerhet og styrket beredskap i den enkelte virksomhet og på samfunnsnivå. Digital trygghet er viktig i seg selv, men er også en forutsetning for gode offentlige tjenester.

Implementering av EUs personverndirektiv (GDPR), herunder ivaretagelse av personvern og datasikkerhet, er et lederansvar. Kartlegging og bruk av persondata er vesentlig for et effektivt og godt styresett. Samtidig ser vi i økende grad eksempler på at persondata misbrukes eller kommer på avveie. Behovet for digitalt personvern er derfor økende. Unio er opptatt av at offentlige data forvaltes godt og at personvernet styrkes.

Unio skal arbeide for

- at politiet skal kunne prioritere å jobbe forebyggende
- at tverrfaglig samarbeid mellom aktuelle aktører for å skape trygghet og sikkerhet styrkes og videreutvikles
- at politiet skal være lokalt forankret, utvikle en god hverdagsberedskap og samhandle med resten av samfunnet
- at politiets rammevilkår styrkes slik at befolkningens trygghet og sikkerhet kan ivaretas
- at den enkeltes personvern ikke forringes som følge av digitalisering
- god digital kompetanse hos ledelsen i offentlige virksomheter

NÆRINGSPOLITIKK

Unio ønsker en aktiv næringsutvikling i hele landet. Dette forutsetter en godt utviklet infrastruktur og en godt utbygd offentlig sektor, samt satsing på forskning og innovasjon.

Forskning bidrar til omstilling i norsk økonomi og er avgjørende for vår framtidige verdiskaping. Innovasjon fremmes gjennom samspill mellom politikk, forskning og arbeidsliv. Det bør derfor legges bedre til rette for samarbeidsarenaer for utdannings- og forskningsinstitusjoner, privat næringsliv og offentlig sektor.

Unio mener det bør arbeides målrettet og systematisk for å skape arbeidskulturer for digital innovasjon. Det er viktig at arbeidstakerne sikres nødvendig digital kompetanse til både å kunne utføre de daglige arbeidsoppgavene, men også å kunne bidra til å fremme innovative arbeidsplasser. Behovet for økt kunnskap, kompetanse og forskningsinnsats er stort. Det samme er behovet for helhetlige analyser av hva digitaliseringen vil kunne innebære for næringslivet, offentlig sektor, arbeidslivet og folk med og uten jobb.

Helse- og velferdsteknologi er et eksempel på kunnskapsintensiv industri der Norge kan utvikle en ledende posisjon. Dette krever et tett samspill mellom helseprofesjonene, teknologimiljøer og ulike næringsvirksomheter. Norge har også forutsetning for å bli en

ledende internasjonal aktør i en grønnere økonomi. Norge må være tidlig ute med næringsutvikling på feltet, og den grønne næringspolitikken må baseres på en skatte- og avgiftspolitik som gjør det mer lønnsomt å utvikle klimavennlig teknologi, transport og forbruk. Det er et stort potensial for forskning og innovasjon (Fol) i offentlig finansierte prosjekter. Det må derfor stilles krav til Fol i anbudsprosesser. Offentlige innkjøp med krav om forskning og innovasjon vil utløse mer Fol i næringslivet.

Økt forskningsinnsats og samarbeid mellom kunnskapsmiljøer og næringsliv er en forutsetning for utvikling og innovasjon i kulturnæringen. Kunnskap og kompetanse som vår kulturarv er viktig i denne sammenheng. Denne kompetansen finner vi blant annet hos ansatte i museum, arkiv, bibliotek og andre kulturinstitusjoner. Disse institusjonene og de ansattes kompetanse bør i større grad benyttes for å fremme innovasjon i kulturnæring, reiseliv og turisme.

Unio skal arbeide for

- økt satsing på forskning og innovasjon
- styrking av incentivordninger som kobler utdannings- og gründermiljøer
- styrking av offentlige støtteordninger for innovasjon
- utvikling av tilskuddsordninger for innovasjon i offentlig sektor, herunder organisasjonsutvikling, tjenesteutvikling og anskaffelser
- styrking av forskning og teknologi som bidrar til grønn næringsutvikling
- at grunnleggende digital infrastruktur kommer på plass i offentlig sektor
- at medbestemmelse sikres i digitaliseringsprosesser som i andre omstillingsprosesser
- økt forskningsinnsats i bedriftene, blant annet stimulert av skattesystemet
- at norsk næringsliv, herunder maritim næring, har gode og forutsigbare rammevilkår
- at det satses på næringer der Norge har spesielle fortrinn

KLIMA, MILJØ OG BÆREKRAFT

Unio skal bidra til å følge opp bærekraftsmålet som sier at vi må handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem. De tre dimensjonene i en bærekraftig utvikling består av klima og miljø, økonomi og sosiale forhold. Økonomisk vekst vil fortsatt være et politisk mål både nasjonalt og internasjonalt. Samtidig er det i økende grad nødvendig å vurdere veksten både opp mot naturens og miljøets tålegrense, samt opp mot skjevfordelingen av verdier i verdensøkonomien.

Unio mener at forskning, kunnskap og kompetanse er helt grunnleggende hvis vi skal løse klima- og miljøutfordringer. Kunnskap blir til når ulike fagmiljøer og partene i arbeidslivet trekkes med. Involvering, deltakelse og medvirkning på arbeidsplassen er derfor viktig for å lykkes i arbeidet med klima- og miljøutfordringene. Unio ønsker å være solidariske med de arbeidstakerne som rammes og oppfordrer arbeidsgivere og besluttsende myndigheter til å planlegge for det grønne skiftet på en måte som oppleves som trygg for de utsatte arbeidstakerne.

For å nå nødvendige og ambisiøse klimamål må produksjon og forbruk dreies i mer miljøvennlig retning. Vi må få mer miljøvennlige varer og tjenester, og begrense bruken av

ikke-fornybare ressurser. Omstillingen må foregå på en rettferdig måte slik at ikke grupper eller enkeltmennesker får en urimelig stor belastning.

Klima- og bærekraftsperspektivet må integreres i hele utdanningsløpet og bidra til at alle kan ta informerte valg. Gjennom yrkesutøvelsen må det sikres at klima og bærekraft er gjennomgående i all virksomhet. Offentlig sektor som arbeidsgiver må ta et større ansvar for å skape gode og attraktive fagmiljøer som sikrer tilstrekkelig klima- og miljøkompetanse.

Unio skal arbeide for

- en mer bærekraftig samfunnsutvikling
- at arbeidstakerorganisasjonene gjennom medbestemmelse spiller en viktig rolle i utviklingen og gjennomføringen av klima- og bærekraftpolitikken
- at sentrale og lokale myndigheter, arbeidsgivere og fagbevegelsen identifiserer en tydelig forbindelse mellom klima- og miljøpolitikk og arbeidslivspolitik
- at partene i arbeidslivet involveres tett i arbeidet i det klimatekniske beregningsutvalget
- at det opprettes omstillingsprogram for å lette overgangen til grønne arbeidsplasser og at skatter og avgifter brukes målrettet
- ytterligere satsing på forskning på klimautfordringenes innvirkning på samfunns- og arbeidsliv og utvikling av tiltak for å tilpasse seg og skape flere grønne arbeidsplasser
- at det føres en bærekraftig og klimavennlig økonomisk politikk
- økt satsing på miljøvennlig transport, innkjøp, avfallshåndtering og energibruk

KULTUR, RELIGION OG LIVSSYN

Tilgang på gode kultur- og fritidstilbud gir livskvalitet og trivsel. Unio mener at alle innbyggere må gis mulighet til et allsidig kunst-, kultur- og idrettstilbud. Både fysisk aktivitet og kultur er nødvendig i et folkehelseperspektiv og til det beste både for enkeltmenneske og samfunn.

Det offentlige må ta ansvar for at barn og ungdom får anledning til å oppleve og delta i kunst og kultur gjennom grunnopplæringen. Også kulturskolens tilbud må være tilgjengelig for alle, økonomisk og kapasitetsmessig. Frivillige organisasjoner må sikres gode rammevilkår for sin virksomhet. Et godt samspill mellom offentlige kulturtiltak og den frivillige sektoren er av stor betydning.

Biblioteker, museer og arkiv er viktige institusjoner for bevaring og formidling av kultur og kunnskap, og disse tilbudene må være tilgjengelige for alle. Folkebibliotekene har en sentral funksjon i folkeopplysningen, og er en viktig kulturbærer og møteplass. Det er viktig at tilbudene til folkebibliotekene er gratis.

Ulike religions- og livssynssamfunn utgjør arenaer for og er formidlere av kulturuttrykk og samfunnsverdier. Religion og livssyn gir mening i livet for mange og kan bidra til å fremme verdier som likeverd, forståelse, toleranse og respekt for menneskeverd i samfunnet. En aktivt støttende religions- og livssynspolitik med økonomiske overføringer fra myndighetene til tros- og livssynssamfunn er derfor positivt for samfunnsutviklingen.

Unio skal arbeide for

- en aktivt støttende kultur-, religions- og livssynspolitikk som fremmer toleranse, respekt og likeverd
- at biblioteker og museum sikres god tilgjengelighet, ressurser og kompetanse
- at musikk- og kulturskolen gjøres tilgjengelig for alle
- at den norske kirke videreføres som en landsdekkende folkekirke og sikres tilstrekkelige ressurser. Det må sikres likeverdige støtteordninger for andre tros- og livssynssamfunn
- ressurser og kompetanse til å ivareta kulturhistorisk verdifulle bygninger, herunder kirker
- økte ressurser for å utvikle likeverdig tros- og livssynstjeneste i offentlige institusjoner, og krav om relevant kompetanse til personell som ivaretar tros- og livssynsaspektet i offentlige institusjoner

Kapittel 4: Fagbevegelsens innflytelse nasjonalt og internasjonalt

Formål:

Unio skal være den hovedorganisasjonen som best ivaretar universitets- og høyskoleutdannedes interesser ved å arbeide for høyere verdsetting av kunnskap, forskning, kompetanse og ansvar. Unio er en partipolitisk uavhengig organisasjon som skal supplere og forsterke medlemsorganisasjonene og har følgende hovedmål:

- å bedre medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår, sikre faglig autonomi og innflytelse, full sysselsetting, jobbsikkerhet, likelønn og økonomisk og sosial trygghet
- å styrke utdanning, kunnskap, forskning og kompetanse i arbeidsliv og samfunn
- å sikre og videreutvikle velferdsstaten, samfunnets fellesverdier og et bærekraftig samfunn
- **å styrke fagbevegelsens innflytelse på nasjonal og internasjonal politikk og samfunnsutvikling**

Unios arbeid internasjonalt bygger på de samme prinsipper og verdier som er retningsgivende for Unios arbeid nasjonalt. Fagorganisering er et virkemiddel for makt og innflytelse, basert på solidaritet, demokrati og likeverdighet. Det er bekymringsfullt at organisasjonsgraden synker og at fagbevegelsens legitimitet og innflytelse dermed svekkes. Unio vil spille en aktiv rolle i samfunnsutviklingen, blant annet gjennom å etablere samarbeid mellom partene i arbeidslivet om å øke organisasjonsgraden. Internasjonalt fagforeningsarbeid fremmer demokratisk utvikling, ivaretagelse av grunnleggende rettigheter og arbeidstakerinteresser.

Fagbevegelsen er under press både i Europa og globalt. Antidemokratiske krefter deler ikke fagbevegelsens grunnverdier og har i praktisk politikk ikke arbeidstakeres kollektive rettigheter for øye. Ved å skyve utfordringene knyttet til migrasjon foran seg, utfordrer disse kreftene organisasjonsfriheten, streikeretten og retten til å føre kollektive forhandlinger. I flere land trues fundamentale verdier som ytringsfrihet og akademisk frihet. Fagbevegelsen har et historisk ansvar for å bidra til at disse utviklingstrekkene snus.

Globalisering binder arbeidslivet sammen på tvers av landegrenser og bidrar til at internasjonale utviklingstrekk sprer seg fort. Behovet for å finne internasjonale løsninger for å sikre arbeidstakerne har blitt større. Fagbevegelsen må bruke de nordiske, europeiske og globale arenaene aktivt for å påvirke, samtidig som fagbevegelsen selv må reformere måten den tradisjonelt har arbeidet på i møte med nye utfordringer. Ikke minst er det viktig å nytte de historiske erfaringene vi i Norge og Norden har i møtet med fremtidens utfordringer. Tillit, samarbeid, utjevning og tydelige linjer mellom utdannings- arbeids- og sosialpolitikken er viktige elementer i dette. Unio støtter derfor et mer sosialt EU gjennom implementering av den sosiale pilaren, samtidig som nasjonal autonomi gjennom et sterkt partssamarbeid videreføres.

I møte med endringer i arbeidslivet må fagbevegelsen sikre lønns- og arbeidsvilkår, kollektiv innflytelse og demokratisk kontroll. Unio støtter opp om International Labour Organization (ILO) sitt arbeid for at alle kan skaffe seg anstendig og produktivt arbeid, under vilkår av frihet, rettferdighet, trygghet og menneskelig verdighet. I et globalt perspektiv omtales fremgang på flere områder, med lavere konfliktnivå, bedre helse og flere barn som får utdanning. Det er likevel mye som gjenstår.

Humanitære kriser, krig, ekstrem fattigdom og klimaendringer driver mennesker på flukt. Alt dette skaper utfordringer knyttet til utdanning, helse, likestilling og beredskap nasjonalt og internasjonalt. Fagbevegelsen har en nøkkelrolle i å løse utfordringene på individ- og samfunnsnivå. Unio har som den største organisasjonen for arbeidstakere med høgskole- og universitetsutdanning et særskilt ansvar for å bidra til at forskning, kunnskap og kompetanse legges til grunn for de politiske løsningene på disse utfordringene.

Unio er opptatt av å styrke det internasjonale samarbeidet mot svart og grå økonomi og sosial dumping. En forutsetning for en inkluderende og bærekraftig vekst er rettferdige handelsavtaler som sikrer arbeidstakernes rettigheter. Unio skal samarbeide aktivt med myndigheter nasjonalt og internasjonalt om arbeidslivs- og fagforeningspolitikk, og bidra til å spre kunnskap og informasjon om behovet for faglig innflytelse.

Unio slutter opp om bærekraftsmålene og har som sentralt mål å integrere disse i sitt arbeid, blant annet ved å påvirke nasjonale myndigheter og bidra aktivt gjennom den internasjonale fagbevegelsen.

Unio skal arbeide for

- et internasjonalt samarbeid for anstendig arbeidsliv, likestilling og mangfold, bærekraftig utvikling og sosial trygghet
- et sosialt Europa hvor arbeidstakernes behov for trygghet ivaretas
- at utdanningsgruppens interesser blir ivaretatt i europeisk og internasjonal fagbevegelse
- å aktivt søke posisjoner og verv som gir innflytelse på relevante arenaer internasjonalt
- å påvirke politiske prosesser i Europa og globalt som får konsekvenser for Unios medlemmer
- å påvirke utformingen av internasjonale handelsavtaler for å sikre at disse avtalene ikke fører til økt grad av konkurranseutsetting, privatisering eller deregulering av offentlige tjenester
- å styrke ILOs betydning i nasjonalt og internasjonalt arbeidsliv
- å påvirke nasjonale og internasjonale beslutninger gjennom den nordiske og internasjonale fagbevegelsens strategi for 2030-agendaen
- å samarbeide med andre organisasjoner nasjonalt og internasjonalt i saker av felles interesse
- å fremme kunnskap og informasjon om relevante internasjonale utviklingstrekk i den nasjonale debatten om politikk og samfunnsutvikling
- at skattelegging skjer i det landet inntekten genereres
- at multinasjonale digitale selskaper skattlegges effektivt og rettferdig

- å bidra til å styrke og videreutvikle fagbevegelsen for å sikre innflytelse og relevans, blant annet gjennom samarbeid med andre fagforeninger

Stortingsgata 2
0158 Oslo
sentralbord: 22 70 88 50
post@unio.no
www.unio.no

Unios medlemsforbund:

Utdanningsforbundet • Norsk Sykepleierforbund • Forskerforbundet
Politiets Fellesforbund • Norsk Fysioterapeutforbund • Det norske maskinistforbund • Akademikerforbundet
Norsk Ergoterapeutforbund • Norsk Radiografforbund • Presteforeningen
Bibliotekarforbundet • Skatterevisorenes Forening • Det Norske Diakonforbund